

МЕДИЧНА ОСВІТА

DOI: 10.21802/gmj.2018.3.11

УДК 616-01 + 616-051 + 614.23 + 614.253.1 + 614.254

Камінський В.Я., Гнатюк О.Р.

Морально-етичні принципи виховання майбутніх медиків: святий лікар Джузеппе Москаті – приклад для наслідування

Івано-Франківський національний медичний університет, м. Івано-Франківськ, Україна; e-mail: era1899@gmail.com

Джузеппе Москаті
(1880 - 1927)

Резюме. У статті є біографічні дані про італійського лікаря Джузеппе Москаті (1880-1927), якого визнано святим. Морально-етичні принципи, якими він керувався у своєму житті та діяльності, є прикладом для наслідування майбутніми лікарями.

Ключові слова: Джузеппе Москаті, покликання лікаря, духовність, милосердя.

Людству відомо не так багато лікарів, яких визнають святими. До них належать святий Лука, який написав одне з Євангелій; святий Пантелеймон, який

вважається покровителем лікарів; святи Косма та Даміан, які прославилися своїм милосердям та безкорисливістю в лікуванні хворих. Але медицина знає й лікарів ХХ-го століття, які в сучасних реаліях зуміли відзначитися святістю. Одним із таких був Джузеппе Москаті: медик, якого люди вважали Лікарем від Бога, педагог, який став професором, християнин, якого визнали святим.

Про святого лікаря було знято надзвичайно цікавий двосерійний художній фільм «Джузеппе Москаті: Любов, що зцілює» (режисер Джіакомо Кампіотті, 2007), який варто переглянути особливо тим, хто вже працює в галузі медицини або планує стати медиком [3]. Там можна почерпнути багато повчального та корисного. Але спочатку зупинимось на короткій біографії відомого лікаря.

Джузеппе народився 25 липня 1880 року в італійському місті Беневенто в заможній сім'ї голови трибуналу Франческо Москаті і Розі де Лука. Був шостим із дев'яти дітей. Батько був відомим юристом. Коли Джузеппе виповнилося 4 роки, сім'я переїхала в Неаполь, де він провів решту свого життя. У 1889 році вступає до гімназії при Інституті Вітторіо Емануеле. Здобувши класичну освіту, у 1897 році вступає на факультет медицини Неапольського університету, який завершив у 1903 році. Далі працював позаштатним ад'ютантом в одній із неаполітанських лікарень. У квітні 1906 року рятує хворих із лікарні Торредель Греко, виносячи їх на своїх плечах, під час виверження вулкану Везувію. З 1908 року працює штатним асистентом в Інституті фізіологічної хімії. У 1911 році Москаті вносить вагомий вклад у ліквідацію епідемії холери в Неаполі. У тому ж році його прийняли у члени Італійської Королівської медико-хірургічної академії. У 1919 році Москаті призначено головним лікарем III зали лікарні для невиліковних. Помер Джузеппе Москаті 12 квітня 1927 року, у віці 47 років. На похорон, який відбувся 14 квітня, прийшов майже увесь Неаполь.

Через три роки, у 1930 році відбулося перенесення мощей до церкви Джезу Нуово в Неаполі, де вони зберігаються до цих пір. Неаполітанський лікар не припинив допомагати людям і після своєї смерті – біля його гробу почали відбуватися дивовижні зцілення. Саме тому було ініційовано беатифікаційний та канонізаційний процеси. Церемонію беатифікації (зарахування до лику блаженних) Москаті було проведено 16 листопада 1977 року на площі Святого Петра, а канонізацію (зарахування до лику святих) – 25 жовтня 1987 року. Канонізація Москаті стала прикладом того, як може сучасний мирянин досягнути святості, обравши звичайну мирянську професію [1, 7].

Основи формування особистості Джузеппе були закладені в сім'ї. Він виявляв старанність у здобутті християнської освіти, яку давали йому батьки. Вони були дуже побожні, їх особисте та сімейне життя було позначене мудрістю, яку передавали своїм дітям. Франческо Москаті, судовий чиновник, завжди зберігав і свідчив свою віру в судовому середовищі того часу. Мати Роза, помираючи «святою смертю», настановляла дітей: «Діти мої, дозвольте мені померти щасливою. Завжди втікайте від гріха, який є найбільшим злом у житті» [4]. Сім'я Москаті справді була «маленькою Церквою», де Пеппіно, як Джузеппе називали у дитинстві, міг черпати знання мудрості. Він мав природне відчуття справедливості, що спонукало його жити так, як вважав правильним. У здобутті мудрості життя Джузеппе допомагав його глибокий та схильний до роздумів характер, який умів знаходити правду речей і відображати її у своїй поведінці. Ще з дитинства Пеппіно виявляв велику схильність до чеснот. Це видно з деяких його творів, що збереглися до наших днів. Ці чесноти зародилися ще в дитинстві і завжди супроводжуватимуть його в часи юності та в дорослому віці. Існують свідчення, що говорять про його надзвичайну чесність, що вирізняла його між друзями. Пеппіно у своїх розмовах із друзями часто з почуттям благоговіння пригадував поради і приклади, отримані від батьків. Мав звичку говорити, що коли щось доброго і здійснив як лікар, то лише завдяки натхненню від батька [4]. Франческо Москаті якось зізнався в розмові з монахиною: «Мої сини всі хороші, але ніхто не є таким, як Пеппіно» [6].

Під час навчання в гімназії Джузеппе завжди був найуспішнішим у класі впродовж усіх восьми років. Учителі його любили, оцінювали найвище поміж учнів і згадували як взірць для інших. Професор Доменіко Петроне часто говорив своїм учням: «Намагаймося наслідувати мого учня Москаті. Він є перлиною серед молоді не лише через навчання, а також через поведінку і серйозність» [11].

Поступово у серці Джузеппе Москаті визріло покликання бути лікарем, чому сприяло сімейне виховання в душі чуливості до людського болю, а також хвороба брата Альберто, яка принесла досвід страждання в лоні своєї сім'ї. Батько Джузеппе був юристом, і в сім'ї Москаті не було

лікарів. Коли Джузеппе виявив намір вивчати медицину, батько, який поважав свободу та вибір своїх дітей, погодився на це. Однак мати звернула увагу сина на важку працю, яка чекає його попереду. Джузеппе на це відповів, що для нього бути лікарем – місія, а не професія [2]. Він був глибоко свідомий високого покликання лікаря, що стало основою всієї його діяльності. Ця свідомість зростала в ньому в міру його занурення у світ хворих та медицини. Ось як відгукувався про Москаті ректор Неапольського університету професор Г. Квальяріелло: «Не те, що він віддавав перевагу вивченню медицини, про яку, зрешти в сім'ї юристів, мало що знав, не амбіції стати популярним і знаменитим, що притаманне в усі часи медикам, і ще менше – бажання здобути блискуче становище в суспільстві, а лише прагнення, яке вже стало для його доброї душі необхідністю, полегшувати фізичний біль, духовний занепад братів, уражених жорстокими хворобами, вплинуло на його вибір стати лікарем» [5]. Інший професор Ф. Джакобеллі якось запитав Москаті, чому з такою сильною вірою він не йде в монастир. Той відповів, що може зробити більше корисного як лікар, ніж як монах [4].

Працюючи дванадцять годин на день, він зі знанням і совістю виконував численні обов'язки, але мало-помалу його діяльність зосередилася на роботі в Лікарні для невиліковних та університеті. А це роки невтомної тихої праці, у якій він збагачував свій розум знаннями з книжок, свій практичний досвід у лабораторії і лікуючи хворих, віддаючи весь час професійній практиці, залишаючи необхідний мінімум для задоволення матеріальних потреб строгого і надзвичайно скромного життя [2].

Щодня рано-вранці Москаті йшов на Месу і причащався, пізніше проводив три-чотири години в лікарні, а потім удома, де його очікувала довга черга хворих. Приймав усіх. А наприкінці дня відвідував тих хворих, які через фізичний стан не могли прийти додому чи в лікарню, але через листи або родичів просили його допомоги. Джузеппе віддавав перевагу найбіднішим, від яких не лише не брав плати, але й залишав щедрі допомоги. І якщо розумів, що домашній догляд є недостатнім, особливо з духовної точки зору, то наполягав на госпіталізації [1].

Джузеппе Москаті не залишив нам довгих промов щодо цінності хворого і професії лікаря. Приклад, який щоденно подавав усім, був красномовнішим. Його доброта душі безперервно виявлялася у благих справах, які здійснював для ближніх без будь-якої користі, а лише для досягнення і поширення добра. Лікар ставився до пацієнтів, незалежно від того, багаті чи бідні вони були. Він завжди сприймав хворого передусім як особистість, яка потребує і просить допомоги [8]. Москаті відкрито визнавав свою віру, щоденно причащався і спонукав інших хворих брати участь у богослужіннях. Він розумів, що причини багатьох хвороб були не лише фізичного характеру, але також і духовного. Люди перебували в гріху і звичках, які їх внутрішньо руйнували, звідки й походив фізичний занепад. Саме тому він радив як терапію для оздоровлення тіла також і духовні засоби, а саме: визволитися від гріха доброю сповіддю і жити, підтримуючись Євхаристією [1].

Постійно контактуючи зі стражданням і зі смертю, Москаті глибоко в душі звертав увагу на швидкоплинність і тимчасовість існування на землі і від цих безперервних роздумів відчував порив завжди краще служити Господеві, бути вірним у слідуванні дорогами добра. Іншою характеристикою святості Джузеппе Москаті був смиренний дух. Його

смирення полягало в тому, щоб не присвоювати собі плодів власної праці і не очікувати на нагороду як на щось, що йому належить [11].

Деякі лікарі є чудовими спеціалістами у своїй галузі, але зіпсуті в особистому житті: або егоїсти, або зверхні у ставленні до хворих. Святий Джузеппе Москаті діяв навпаки: лікарняна наука і справа були тісно пов'язані з його чистою і святою особистістю, сповненою людської теплоти і надприродного почуття, з'єднаного з Богом, – джерелом будь-якої благодаті і чесноти [1].

Москаті, лікуючи хворого, був не лише лікарем, який з допомогою знань лікує хворобу, а також людиною, сповненою благодаті й чеснот, яка лікує хворого. Тому до нього йшли натовпи людей з великою довірою. Москаті був для них, немов добрий батько, який приймає своїх дітей і піклується про них [8].

Найсильнішою внутрішньою динамікою життя Москаті була любов до Бога і до ближнього. Він був сповнений цією любов'ю, цією любов'ю він жив, цю любов він свідчив щохвилини. Очевидним знаком цієї надприродної любові було відчуження від грошей, заробітку, слави, впливу – усього того, чим був із надлишком оточений. Нічого його не цікавило, крім того, щоб бути досконалим у служінні Богові та ближньому [1].

Він піклувався про хворих, але в особливий спосіб: перебував і вдень, і вночі біля них. Схилявся над їхніми зраненими і страждаючими тілами, але водночас турбувався про їхню душу. Москаті намагався щодня більше зростати в медичній науці, разом із тим присвячуючи себе формуванню в інших лікарів почуття «високої місії», з єдиним бажанням, щоб добро для хворих помножувалося. Він допомагав потребуючим хворим, а також іншим бідним, про яких дізнавався, роздаючи їм більшу частину того, що заробляв [8]. Джузеппе Москаті був людиною, багатою інтелектуальними, духовними і людськими дарами, оточений авторитетом і славою, нагороджений високими академічними ступенями, виконував роботу, яка могла приносити безліч матеріальних благ. Незважаючи на це, святий показував приклад духовної неприв'язаності до цих благ. Він був справді тим, хто мав ангельського духа, «який зійшов на землю, щоб виявити чудеса», щоб щедро дарувати безмежний скарб своєї доброти до ближнього. Москаті був найдосконалішим втіленням духа милосердя. Це підтверджують слова його друга, професора М. Ландолфі: «Він міг стати мільйонером, якщо б хотів, тому що він тримав у руці Неаполь; однак у здійсненні своєї професії, яка для нього стала – і це не риторика – священством і служінням, надавав перевагу милосердю» [11].

Джузеппе Москаті заробляв стільки, що міг провадити розкішне життя. Однак майже нічого з тих грошей не використовував для потреб особистих чи сім'ї. Його друг так описував безкорисливість лікаря: «Гроші, зібрані сестрою, за його мовчазною згодою переважно йшли на благодійність. Навіть за виклики додому, якщо йшлося про бідних, не брав оплати, а навпаки, часто давав їм певну суму на ліки. Від церковних служителів не брав жодної винагороди; від інших приймав найпомірнішу нагороду і ту міг повернути, якщо вважав її надмірною» [9].

Святий умів не лише лікувати тіло, але й душу. Москаті ніколи не сприймав тіло хворого відокремлено, а завжди розглядав хворого в повноті його людського і християнського покликання. Враховуючи потреби хворого тіла, опікувався цілісним здоров'ям пацієнта і, коли вважав необ-

хідним, пропонував засоби для відновлення не лише здоров'я тіла, а також і здоров'я духу. Божественне натхнення керувало святим Джузеппе, особливо в його лікарській професії. Його сучасники не раз підтверджували, що він був обдарований винятковим даром духовної поради і надзвичайної діагностичної здатності у визначенні хвороб і призначенні лікування [2]. Один із пацієнтів сказав: «Був радше лікарем душі, ніж тіла. Якщо завдяки своїй величезній науковій культурі, інтенсивній і тривалій практиці в лікарнях, чудовій інтуїції він безпомилково діагностував хвороби і призначав необхідне лікування, то через безмежну доброту своєї душі, почуття милосердя і християнську любов він черпав надлюдську силу, щоб сказати лагідне і смиренне слово, яке заспокоїть і полегшить біль». При потребі вмів підтримати оточуючих, настановити на шлях істинний. Ось як Москаті звертався до колеги зі словами підтримки у тяжкій життєвій ситуації: «Наскільки сильно ви себе чуєте самотнім, залишеним, знехтуваним, якого не зрозуміли, і наскільки сильно ви відчуватимете, що падаєте під тягарем великої несправедливості, настільки сильно відчуватимете безмежну таємну силу, яка вас підтримує, яка робить вас здатними до добрих намірів і мужності, силу, якій ви дивуватиметеся, коли повернетесь до спокою. І це є сила Божа!» [4].

Святий Джузеппе Москаті був великим трудівником, але його медичну діяльність вирізняє глибока духовність, з якою її здійснював, а також його вміння заглиблюватися в страждання людини, цікавитися хворим і йти йому назустріч. Він може бути прикладом християнського працівника. Його час, зазвичай, був розподілений між молитвою і працею. Поєднував побожність із працьовитістю і навпаки [1].

Доктор Москаті як завідувач показав себе батьком і вчителем для всіх, сповненням людяності й виваженості, здатним розбудити і піднести найкращі чесноти тих, хто поруч, і нейтралізувати в них погані звички, перемагаючи зло добром. Ніколи не приховував від своїх учнів і колег жодного зі скарбів науки і досвіду, які здобув [7]. Таким способом здійснене святим Москаті добро завжди помножувалося тими, хто був поруч із ним. Один із учнів Джузеппе відзначав: «Його погляд завжди був теплим, спокійним, привітним, чітким, зачаровуючим, який проникав у наші серця. Він був для нас як «живий оракул», постійний дослідник правди. Увесь час супроводжував нас, студентів, у навчанні та лікарській практиці. Як міг, передавав нам мудрість, скарби науки, свої медичні знання, захоплював людяністю і світлом своєї душі» [11].

Москаті був немов ангелом-охоронцем Неаполя, тому коли звістка про його смерть поширилася містом, то за ним плакали всі, бо надто його шанували й любили. Вражають статті того часу в неапольській газеті у зв'язку з його смертю: «Навколо останків Джузеппе Москаті зібралися всі мешканці, з різних прошарків, від найбідніших до найзнатніших. Нечасто Неаполь бачив таке видовище, яке викликає такий безмежний сум і свідчить про те, скільки любові, шани і захоплення здобув чоловік, що вмів зробити свою професію найшляхетнішим апостолятом, який щедро здійснював з допомогою своїх знань, своєї надзвичайної доброти до страждаючих створінь, показавши, як дивовижно можуть поєднуватися у шляхетній душі релігія та наука» [10].

Харизма Джузеппе Москаті полягає в тому, що він накреслив певний шлях християнського життя не лише для лікарів, а й для засмучених і страждених цього світу, якими, певною мірою, є всі ми. У житті він став учителем хрис-

тианського життя і надалі ним є після своєї смерті.

Насамкінець хочеться навести слова святого лікаря Джузеппе Москаті, якими він вітав у свій час молодих лікарів при отриманні дипломів, і які залишаються актуальними й для теперішніх випускників медичних ВНЗ: «Пам'ятайте, що, йдучи за медициною, ви взяли на себе відповідальність високої місії. Будьте наполегливими, з Богом у серці, з настановами ваших батьків у пам'яті, з любов'ю і милосердям до знедолених, із вірою і запалом, глухими до похвали та критики, стійкими до заздрості, готовими лише до добра» [4].

Світло духовної мудрості, з якою Джузеппе Москаті здійснював свою високу місію лікаря, продовжує нам світити і нині.

Література

1. О. Колонна К. Святий Джузеппе Москаті. Роздуми про його чесноти, свідчення і молитви. Івано-Франківськ: Видавництво «Апостол»; 2016. 256 с.
2. Cascella M. Prof. Giuseppe Moscati (1880-1927). A special issue on his scientific production. Acta Medico-Historica Adriatica. 2016;14(1):9-40.
3. Dans PE. St. Giuseppe Moscati: Doctor to the Poor. The Linacre Quarterly. 2013;80(2):192-3.
4. Marranzini A. Giuseppe Moscati. Modello del laico cristiano di oggi. Roma: Edizioni ADP; 2003. 148 p.
5. Marranzini A. Giuseppe Moscati. Un esponente della scuola medica napoletana. Roma: Edizioni ADP; 2004. 154 p.
6. Marranzini A. Nina Moscati. Sorella del Medico santo. Roma: Edizioni ADP; 2004. 121 p.
7. Ponti G, Tomasi A. Giuseppe Moscati (1880-1927): a holistic approach to medicine. Journal of Medical Biography. 2014;22(2):80-2.
8. Ponti G, D'Onofrio F, Ruini C, Muscatello U, Tomasi A. Prof. Giuseppe Moscati: a man, a physician and a scientist. Acta Medico-Historica Adriatica. 2015;13(1):171-180.
9. Sacra Congregatio Pro Causis Sanctorum, Neapolitana. Beatificationis et canonizationis sservi Dei Iosephi Moscati vivi laici: positio super virtutibus. Roma: Guerra e Belli; 1972. 35 p.
10. Tripodoro A. Giuseppe Moscati. Il medico Santo di Napoli. Napoli; 2003. 183 p.
11. Tripodoro A. Saint Giuseppe Moscati: doctor of the poor. San Francisco, CA: Ignatius; 2015. 171 p.

Каминский В.Я., Гнатюк О.Р.

Морально-етические принципы воспитания будущих медиков: святой врач Джузеппе Москаті – пример для подражания

Івано-Франковський національний медичний університет, г. Івано-Франковск, Україна; e-mail: era1899@gmail.com

Резюме. В статье содержатся биографические данные об итальянском враче Джузеппе Москаті (1880-1927), который признан святым. Морально-этические принципы, которыми он руководствовался в своей жизни и деятельности, являются примером для подражания будущими врачами.

Ключевые слова: Джузеппе Москаті, призвание врача, духовность, милосердие.

V.Ya. Kaminskyi, O.R. Hnatiuk

Moral and Ethical Principles of Education of Future Physicians: the Holy Doctor Giuseppe Moscati – an Example to Follow

Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, E-mail: era1899@gmail.com

Abstract. The article deals with the biographical data of the Italian doctor Giuseppe Moscati (1880-1927), who was recognized as a saint. Moral and ethical principles that he was guided in life are an example to follow by future doctors.

Keywords: Giuseppe Moscati; doctor's vocation; spirituality; mercy.

Надійшла: 19.08.2018

Завершено рецензування: 06.09.2018

Прийнята до друку: 10.09.2018